

نقات برجسته در واقعه غدیر-۲

۵. آیات مطرح شده در خطبه غدیر^(۱)

دل را ولا و حبّ علی باصفا کند
هر درد را محبّت مولا دوا کند
آن شاهکار خلقت و فرمانروای عشق
مدحش به آیه آیه قرآن خدا کند
مسئله دیگری که در جریان غدیر، موج ایجاد کرد،
آیاتی است که در متن خطبه به کار برده شده
است؛ به عنوان نمونه:

۱. آیه تبلیغ: «يا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ ما أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ
وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسالَتَهُ وَ اللّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ
النَّاسِ»؛^(۲) «ای پیامبر! آنچه از طرف پروردگارت
بر تو نازل شده است، کاملاً [به مردم] برسان، و اگر
این کار را نکنی، رسالت او را انجام نداده‌ای،

خداوند تو را از [خطرات احتمالی] مردم نگاه
می‌دارد». (۳)

۲. آیه ولایت: «**إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا**

الَّذِينَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ»؛ (۴)

«سرپرست و ولی شما، تنها خداست و پیامبر او و
آنها که ایمان آورده‌اند، همانها که نماز را برپا
می‌دارند، و در حال رکوع زکات می‌دهند». (۵)

مرتضی را دان ولیّ اهل ایمان تا ابد
چون ز دیوان ابد دارد مثال «انما»

۳. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای مردم!

قرآن بیان می‌کند که امامان بعد از او

(علی علیه السلام) فرزندان او هستند و من نیز به

شما اعلام کردم که آنان از [نسل] من و او هستند.

آنجا که خداوند عزیز و جلیل می‌فرماید: «**كَلِمَةً**

بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِ»؛ (۶) «کلمه پاینده در نسل او»

۴. آیه بیعت: «إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ»؛^(۷) «کسانی که با تو بیعت می کنند [در حقیقت] تنها با خدا بیعت می نمایند و دست خدا بالای دست آنهاست، پس هر کس پیمان شکنی کند، تنها بر زیان خود پیمان شکسته است.»

و همین طور آیات اکمال، افشای منافقین^(۸) و در پایان اشاره فرمود که آیات بی شماری درباره علی علیه السلام در قرآن نازل شده است، آنجا که فرمود: «و آیه خشنودی [پروردگار] جز درباره او نازل نشده است. و مخاطبه خداوند با مؤمنان آغازش با او (علی علیه السلام) است. آیه مدحی در قرآن نازل نشده است مگر او داخل آن است و در «هل اتی» بهشت را برای او شهادت داده است و سوره «هل اتی» درباره غیر او [و اهل بیتش] نازل

نشده است و جز او به وسیله آن مدح نشده است».

(۹)

۶. مطرح نمودن امامت امامان و حضرت

مهدی علیه السلام

نکته دیگری که موج آفرین بود، مطرح نمودن امامت تمامی امامان دوازده گانه در خطبه غدیر است، برخلاف آنچه که در اذهان عمومی جا گرفته است، حضرت بر امامت تمامی امامان در بیش از شش مورد تصریح نموده است. (۱۰) از

جمله فرمود: «**ثُمَّ مِنْ بَعْدِي عَلِيٌّ وَوَلِيُّكُمْ وَ إِمَامُكُمْ بِأَمْرِ**

اللَّهِ رَبِّكُمْ ثُمَّ الْإِمَامَةُ فِي ذُرِّيَّتِي مِنْ وُلْدِهِ إِلَى يَوْمِ تَلْقَوْنَ

اللَّهَ عَزَّ اسْمُهُ وَ رَسُوْلُهُ؛ (۱۱) سپس بعد از من،

علی علیه السلام ولی و امام شما به فرمان خداست.

سپس امامت در نسل من از فرزندان علی علیه السلام

تا روزی که خدا و رسولش را ملاقات کنید،
می‌باشد».

و همین‌طور امامت حضرت مهدی علیه‌السلام و
دست‌آوردهای حکومت او که در خطبه غدیر
مطرح کرده است؛ مثل: «مَعَاشِرَ النَّاسِ إِنِّي نَبِيٌّ وَ عَلِيٌّ
وَصِيٌّ أَلَا إِنَّ خَاتَمَ الْأَيْمَةِ مِنَّا الْقَائِمُ الْمَهْدِيُّ؛ (۱۲) ای
مردم! به راستی من نبی، و علی وصی من است.
بدانید که آخرین امامان از ما، مهدی قائم است...»

۷. تأکید و تجسّمی نمودن حادثه

امر دیگری که برجستگی آفرید، تأکید و تکرار
ولایت علی علیه‌السلام بود. علامه امینی در بخش
دیگر از خطبه غدیر به نقل از اهل سنت نقل
می‌کند که «پیامبر فرمود: «إِنَّ اللَّهَ مَوْلَايَ وَ أَنَا مَوْلَى
الْمُؤْمِنِينَ وَ أَنَا أَوْلَىٰ بِهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ فَمَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ
فَعَلِيَ مَوْلَاهُ؛ (۱۳) یَقُولُهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَ فِي لَفْظِ أَحْمَدِ

إِمَامِ الْحَنَابِلَه: أَرْبَع مَرَّات؛ به راستی خدا، مولای من است و من، مولا و سرپرست مؤمنان هستم، و بر آنها از خودشان اولی می‌باشم. پس هر کس من مولا و سرپرست او بوده‌ام، علی مولا و سرپرست اوست» پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله این جمله را سه بار و بنا بر قول احمد، امام حنابله چهار بار تکرار نمود.

علاوه بر تکرار، مسئله را نمایشی و تجسمی اجرا کرد، به این صورت که دست علی‌علیه‌السلام را بالا برد به گونه‌ای که زیر بغل هر دو نفر پیدا شد. و اشاره کرد که این علی را می‌گوییم، حضرت اگر تجسم نمی‌کرد، امکان داشت که علی نامی را پیدا کنند و بگویند که شاید منظور پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله این علی بوده است.

راستی پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله در بحث ولایت و امامت، سنگ تمام گذاشت و با روشهای گوناگون مسئله را تبیین نمود. حتی اهل بیت علیهم السلام را در جریان نزول آیه تطهیر و حدیث کساء؛ زیر عبا قرار داد، و فرمود: اینها اهل بیت من هستند، تا عده‌ای نیایند و بگویند که همسران پیامبر نیز داخل اهل بیت می‌باشند [چنانکه گفتند]. در اینجا نیز دست علی را بالا برد تا بر همه روشن شود که مقصود، علی بن ابی طالب است». (۱۴)

۸. تأکید بر اعلان به دیگران

پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله در طول عمر مبارکش دهها خطبه ایراد نموده است که در هیچ یک از آنها جز آنچه مربوط به ولایت و امامت می‌شود، تأکید

نکرده است که حاضران به غائبان برسانند و نسل امروز به نسل فردا.

در روایت و نقل اهل سنت، این جمله آمده است: «**أَلَا فَلْيَبْلِغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ؛** (۱۵) توجه کنید باید که حاضران به غائبان [داستان غدیر را] برسانند»؛ ولی در نقلهایی که از طرق شیعه آمده، با تأکید و وضوح بیش‌تر بیان شده است. در بخشی از خطبه غدیر می‌خوانیم:

«مَعَاشِرَ النَّاسِ إِنِّي أَدْعُهَا إِمَامَةً وَ وِرَاثَةً فِي عَقْبِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ قَدْ بَلَّغْتُ مَا أُمِرْتُ بِتَبْلِيغِهِ حُجَّةً عَلَى كُلِّ حَاضِرٍ وَ غَائِبٍ وَ عَلَى كُلِّ أَحَدٍ مِمَّنْ شَهِدَ أَوْ لَمْ يَشْهَدْ وَ لِدًا أَوْ لَمْ يُولَدْ فَلْيَبْلِغِ الْحَاضِرُ الْغَائِبَ وَ الْوَالِدُ الْوَلَدَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؛^(۱۶) ای مردم! خلافت را به عنوان امامت و وراثت در نسل خود تا روز قیامت به ودیعه می‌سپارم، و من ابلاغ کردم آنچه مأمور به

ابلاغش بودم تا حجت باشد بر هر حاضر و غائب و بر همه کسانی که حضور دارند یا ندارند، به دنیا آمده‌اند یا نیامده‌اند. پس حاضران، به غائبان و پدران، به فرزندان تا روز قیامت برسانند.»

پیامبر صلی الله علیه و آله به این هم اکتفا نکرد، بلکه از آنان تعهد گرفت که جریان غدیر را به نسلهای آینده برسانند:

«فَقُولُوا بِأَجْمَعِكُمْ... نَحْنُ نُؤَدِّي ذَلِكَ عَنْكَ الدَّانِي وَ الْقَاصِي مِنْ أَوْلَادِنَا وَ أَهَالِينَا نُشْهَدُ اللَّهَ بِذَالِكَ وَ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيداً وَ أَنْتَ عَلَيْنَا بِهٍ شَهِيدٌ»^(۱۷) سپس همگی بگویند... [ای رسول خدا، این مطالب خطبه غدیر را] از طرف تو به نزدیک و دور از فرزندانمان و فامیلهایمان می‌رسانیم، و خدا را بر آن شاهد می‌گیریم. خداوند در شاهد بودن کفایت می‌کند و تو نیز بر این اقرار، شاهد هستی»

۹. تاج‌گذاری با عمامه «سحاب»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در جریان غدیر خم، عمامه خود «سحاب» را به عنوان تاج افتخار بر سر امام علی علیه السلام، نهاد. محمد جوینی از امام باقر علیه السلام در این زمینه چنین نقل کرده است:

«إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ عَمَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ

وَالِهِ عَمَامَتُهُ السَّحَابَ فَأَرْخَاهَا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ؛

^(۱۸) پیامبر صلی الله علیه و آله [در مراسم غدیر خم]

عمامه خود «سحاب» را بر سر علی بن ابی طالب علیه السلام قرار داد و انتهای عمامه را بر

دوش آن حضرت آویزان نمود» و فرمود: «الْعَمَائِمُ

تَبْجَانُ الْعَرَبِ؛ ^(۱۹) عمامه‌ها تاجهای عرب است».

و خود امام علی علیه السلام گزارش داده است که:

«عَمَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ يَوْمَ غَدِيرِ حُمٍّ بِعَمَامَةٍ فَدَلَّ نِمْرَقَهَا

عَلَى مِنْكَبِي وَقَالَ إِنَّ اللَّهَ آيَدُنِي يَوْمَ بَدْرٍ وَحُنَيْنٍ بِمَلَائِكَةٍ

مُتَعَمِّمِينَ بِهَذِهِ الْعِمَامَةِ؛^(۲۰) رسول

خداصلی الله علیه وآله در غدیر خم عمامه‌ای بر سرم بست و یک طرفش را بر دوشم رها کرد، و فرمود: خداوند در روز بدر و حنین مرا به وسیله ملائکه‌ای که چنین عمامه‌ای بر سر داشتند، یاری نمود»
عمامه گذاردن نشانه رسیدن به مقامی است همچون امامت و وصایت.^(۲۱)

۱۰. تأکید بر بیعت گرفتن رسمی

حضرت در متن خطبه غدیر، بر بیعت‌گیری و بیعت کردن مردم پای فشرده، که این نکته نیز موج‌آفرین است؛ چون می‌فهماند که بحث امامت و پیشوایی مطرح است نه فقط دوستی و محبت؛ لذا فرمود: «ای مردم! من برایتان بیان کردم و به شما فهمانیدم، و این علی است که بعد از من به شما می‌فهماند. بدانید که من بعد از پایان خطابه‌ام، شما را به

دست دادن با خودم به عنوان بیعت با او و اقرار به او، و بعد از من به دست دادن با خود او فرا می‌خوانم. بدانید که من با خدا بیعت کرده‌ام و علی با من بیعت کرده است، و من از جانب خداوند برای او از شما بیعت می‌گیرم....

ای مردم! شما بیش از آن هستید که با یک دست و در یک زمان با من دست دهید و پروردگارم مرا مأمور کرده است که درباره آنچه برای علی امیر المؤمنین علیه السلام و امامانی که بعد از او می‌آیند و از نسل من و اویند، منعقد نمودم، از زبان شما اقرار بگیرم...» آن‌گاه فرمود:

«مَعَاشِرَ النَّاسِ فَبَايَعُوا اللَّهَ وَبَايَعُونِي عَلِيًّا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ وَالْأَئِمَّةَ كَلِمَةً بَاقِيَةً»^(۲۲) ای مردم! با خدا بیعت کنید و با من بیعت نمایید و با علی

امیر مؤمنان علیه السلام و حسن و حسین و امامان از ایشان به عنوان کلمه باقیه، بیعت کنید». و نیز فرمود: «هر کس بیعت را بشکند، به ضرر خویش شکسته است، و هر کس به آنچه با خدا پیمان بسته وفا کند، خداوند به او اجر بزرگی عنایت می‌فرماید...»

موجهایی که خداوند ایجاد کرد

خداوند متعال علاوه بر دستوراتی که به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله داده بود، آیاتی را نیز مستقیماً نازل نمود که هر یک برای حادثه غدیر موج‌آفرین بود.

۱. نزول سوره نصر در منا

علامه مجلسی نقل کرده است که در روزهای آخر ایام تشریق، سوره نصر «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ...»؛

بر پیامبر نازل شد که هم روی آوردن مردم به اسلام را و هم به نحوی نزدیک بودن رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را گوشزد می کند.

۲. نزول آیه تبلیغ

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «ای مردم! من در رساندن آنچه خداوند بر من نازل کرده، کوتاهی نکرده‌ام. جبرئیل سه مرتبه بر من نازل شده و از طرف خداوند سلام رسانده... و مرا مأمور نموده که آنچه وحی شده است، بیان کنم. خداوند چنین وحی کرده است: «ای پیامبر! آنچه از طرف پروردگارت نازل شده، ابلاغ کن و اگر انجام ندهی، رسالت او را نرسانده‌ای و خداوند تو را از مردم حفظ می کند»^(۲۳)

علامه امینی از سی منبع اهل سنت نقل نموده است که این آیه در روز ۱۸ ذی حجّه بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نازل شده است. (۲۴)

نزول این آیه از چند جهت موج‌زا بود:

یک. نزول مکرر آن بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله؛
دو. تهدید شدید پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله که اگر مسئله مورد نظر را ابلاغ نکند، در واقع رسالت الهی را انجام نداده و زحمات ۲۳ ساله او هدر رفته است؛

سه. خبر از اینکه اعلام این امر مخالفان سرسختی دارد؛ ولی خداوند، پیامبر را از توطئه دشمنان محافظت می‌کند.

۳. نزول آیه اکمال دین و اتمام نعمت.

۴. نزول آیه «سأل سائل».

منبع: مجله مبلغان، شماره ۱۳۴

پی‌نوشت‌ها:

(۱). قابل ذکر است که آیات مطرح شده براساس نقل شیعیان است؛ ولی در نقل اهل سنت، این آیات نیامده است. با این‌که در تاریخ دمشق، ج ۲، ص ۴۱، ح ۵۴۱؛ کنز العمال هندی، ج ۱، ص ۱۸۸، ح ۹۵۸ و البداية والنهاية، ج ۷، ص ۳۶۲ و... تعبیر خطبه شده است؛ ولی کل آن بیش از یک صفحه و نیم که در الغدير، ج ۱، ص ۱۰ - ۱۱ آمده، نیست؛ ولی در منابع شیعه خطبه مفصل است.

(۲). مائده / ۶۷.

(۳). ر. ک: بحار، ج ۳۷، ص ۲۰۶.

(۴). مائده / ۵۵.

(۵). بحار، ج ۳۷، ص ۲۰۶.

(۶). زخرف / ۲۸؛ بحار، ج ۳۷، ص ۲۱۵.

(۷). فتح / ۱۰؛ بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۱۲۶ و ص ۱۶۶؛ الغدير، همان، ج ۱، ص ۵۸.

(۸). نور / ۱۵، برای اطلاع بیشتر، ر. ک: پاسدار اسلام، ش ۲۸۹، ص ۲۰، مقاله «خطبه غدیر و آیات مطرح شده در آن»، از نگارنده.

(۹). بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۲۱۵.

- (۱۰). مقاله تحت عنوان «حدیث غدیر، امامت علی علیه السلام و معصومین (۱)» در مجله شماره ۶۲ به چاپ رسیده است.
- (۱۱). بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۲۰۷ و ۲۰۸؛ عوالم العلوم، شیخ عبد الله بحرانی، ج ۱۵، ص ۳۷۵ و ۳۷۶.
- (۱۲). بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۲۱۲؛ در مجله شماره ۹۸، مقاله «مهدی در آینه خطبه غدیر»، از نگارنده.
- (۱۳). الغدیر، ج ۱، ص ۱۱.
- (۱۴). همان، ج ۱، ص ۳۳.
- (۱۵). همان، ص ۱۱ و ۳۳.
- (۱۶). بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۲۱۱؛ عوالم العلوم، ج ۱۵، ص ۳۷۵ و ۳۷۶.
- (۱۷). همان، ج ۳۷، ص ۲۱۵.
- (۱۸). الغدیر، ج ۱، ص ۲۹۱ و ۲۹۲؛ فرائد السمطین، ج ۱، ص ۷۶، باب ۱۲.
- (۱۹). الغدیر، ج ۱، ص ۲۹۱.
- (۲۰). همان.
- (۲۱). علامه امینی روایات متعددی در این زمینه نقل نموده است. الغدیر، ص ۲۹۰ - ۲۹۳.

(٢٢). عوالم العلوم، ج ١٥، ص ٣٢٨؛ الغدير، ج ١، ص ٣٩٩ و ٣٤٠:
اليقين، سيد علي بن طاووس الحلبي، ص ٣٥٨، قم، دار الكتاب، ١٤١٣
ق.

(٢٣). بحار الانوار، ج ٣٧، ص ١٨٠ - ١٨١؛ عوالم العلوم، ج ١٥، ص
٣٠٧.

(٢٤). الغدير، ج ١، ص ٢١٤ - ٢٤٧.